História divadla na Slovensku (v rokoch) :)

DIVADLO V PRAVEKU

Z mladšej doby bronzovej - pochádza nález kultových masiek vytvorených z ľudských lebiek nájdený na Silickej planine, ktoré svedčia o používaní prvých divadelných prostriedkov a postupov na Slovensku[1].

ZAČIATKY DIVADELNÍCTVA NA SLOVENSKU

- prvými šíriteľmi divadelnej kultúry na Slovensku boli igrici,
- inými divadelnými prejavmi boli rozmanité pohanské slávnosti a magické obrady (vynášanie Moreny, svadobné a pohrebné zvyka, chodenie Troch kráľov, slávnosti jarného slnovratu - veľkonočné obyčaje, slávnosti letnej rovnodennosti - jánske ohňe, fašiangové veselice),
- ďalší prameň slovenskej divadelnej tradície je spätý s náboženstvom. Po zániku Veľkej Moravy, keď sa náboženské obrady uskutočňovali v latinčine, ktorej ľud nerozumel, začali duchovný hľadať v Písme epizódy, ktoré mohli veriacim názorne predvádzať. Objavil sa tak fenomén veľkonočnej a vianočnej náboženskej drámy, neraz ako súčasť cirkevnej liturgie týchto sviatkov,
- pre obdobie humanizmu a renesancie (16. a 17. storočie) je chrakteristické uvádzanie tzv. školských hier v mestských školách, ale aj vo vyšších stupňoch škôl na ktorých sa vyučovalo po latinsky (išlo najmä o uvádzanie starorímskych dramatických textov).

Udalosti tej doby

Z 12. storočia - pochádzajú zákazy a nariadenia cirkvi a štátu proti igricom[2]. Sú prvými správami o výskyte divadelných prvkov v živote obyvateľov žijúcich na dnešnom území Slovenska. Igrici šírili najmä eposy a pohanské mýty.

Asi roku 1114 - zakázala ostrihomská synoda predvádzať v kostoloch ľudové hry a spevy za sprievodu píšťal.

Z 13. storočia - pochádza prvý dokument o predvádzaní liturgických hier na území Slovenska. Je to latinský dialóg a popis obradu v kostole na Veľkonočnú nedeľu zachovaný v *Prayovom kódexe*.

V 14.-15. storočí - v Bardejove, v Bratislave a v Banskej Štiavnici uvádzali vianočné a veľkonočné hry a mystériá aj polosvetského rázu.

Roku 1518 - študenti prešovskej školy po prvý raz na Slovensku uviedli Plauta.

Roku 1545 - v Bratislave predviedli biblickú drámu o piatich múdrych a nemúdrych pannách.

V prvej polovici 16. storočia - hlavnými strediskami divadelného života boli školy, kde študenti predvádzali školské hry v latinskom a nemeckom jazyku. V roku 1674 boli úradne zakázané.

Roku 1566 - vyšla tlačou hra P. Kyrmezera *Komédia česká o bohatci a lazarovi*.

Začiatkom 17. storočia - na územie Slovenska prichádzajú prvé skupiny profesionálnych hercov a artistov. Ide o začiatky svetského divadla na Slovensku.

V 17. storočí - malo školské divadlo u významného obhajcu a propagátora v Jánovi Amosovi Komenskom, ktorý ho zaradil do vyučovania ako veľmi názorný prostriedok[3]. Jeho názory prenikli aj na Slovensko, napríklad do Prešova.

Z roku 1609 - pochádza prvý zachovaný záznam o vystúpení kočovných hercov v tzv. Širokom dvore, kde bola prvá známa divadelná sála v Bratislave.

PRVÍ DRAMATICKÍ AUTORI

- v oblasti divadelnej praxe existovala nemecká a maďarská hegemónia,
- niektorí vzdelanci slovenského pôvodu, najmä Pavel Kyrmezer a Juraj Tesák Mošovský, si uvedomovali význam školského divadla, ako aj možnosti jeho širšieho pôsobenia. Písali preto hry, ktoré síce vznikali v českom prostredí[4], ale pri ich vzniku zaiste spolupôsobili aj reminiscencie na život a reálie ich slovenskej domoviny[5],
- v období baroka a klasicizmu (17. a 18. storočie) malo v divadelnom vývine významný zástoj Jezuitské divadlo. Kvantitatívne bolo neobyčajne rozšírené a zachovalo sa o ňom aj veľké množstvo údajov[6]. Podobne ako divadlo na vtedajších protestantských školách aj jezuitské a piaristické divadlo čerpalo námety z Biblie, z histórie, zo života svätcov, ale aj z vtedajšej súčasnosti,
- v tej dobe sa začalo na Slovensku uplatňovať aj svetské divadlo,
- nemecké hudobné, ale aj činoherné divadlo nadobudlo pevnejšie organizačné formy, čo sa potom výrazne prejavilo v nasledujúcom storočí,
- v Bratislave ožil divadelný ruch za vlády Márie Terézie (1740-1780). Hrávali tu talianské operné spoločnosti, ktoré uvádzali vážnu operu, aj novoneapolskú operu buffu[7], ako aj nemecké činoherné súbory[8].

Udalosti tej doby

Roku 1651 - v Prešove P. Einsenberg nacvičil s deťmi vlastnú vianočnú hru *Ein zweifacher poetischer Act*.

Roku 1656 - bola v Bratislave na Konventnej ulici postavená prvá divadelná sála so stálym technicky vybaveným

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

javiskom, bohatými rekvizitami a množstvom kostýmov.
Roku 1690 - bol v Trnave založený Mariánsky seminár, v budove ktorého sa nachádzalo divadlo pre 300 divákov (zbúrané bolo roku 1914).
Roku 1694 - vznikla prvá známa protestanská hra napísaná slovakizovanou češtinou *Agon aneb Potýkaní čtvoro Sveta, Tela, Smrti, Spravedlivosti boží a Dušičky vernej*, ktorej autorstvo sa pripisuje L. Justhovi z Necpál.
Z prvej polovice 18. storočia - pochádzajú prvé svedectvá o bábkovom divadle na Slovensku.
Roku 1741 - pri príležitosti korunovácie Márie Terézie v Bratislave postavili trojposchodové drevené divadlo (potom bolo rozobrané).
Približne od polovice 18. storočia - sa hrávalo divadlo takmer pravidelne najmä v Bratislave a čiastočne aj v Košiciach.
V rokoch 1760-1761 - v Bratislave stavali a postavili divadelnú sálu v zadnom trakte meštianskeho domu Grünes Stübel (Zelený dom).
Do roku 1773[9] - sa uskutočnilo v Uhorsku vyše 10 000 jezuitských školských predstavení, z toho väčšina na terajšom území Slovenska (Trnava, Skalica, Bratislava, Trenčín, Košice, Spišská Kapitula, Prešov).
Roku 1776, 9. novembra - postavili v Bratislave novú „kamennú" divadelnú budovu a podobnú postavili aj **v Košiciach v roku 1789**. Obidve stáli na miestach terajších divadelných budov. Vo viacerých kaštieľoch na našom území boli aj šľachtické súkromné divadlá, niektoré sú podnes zachované (Hlohovec, Ivánka pri Dunaji, Dolná Krupá, Palárikovo, Betliar a iné).

DIVADLO V OBDOBÍ NÁRODNÉHO OBRODENIA
- od začiatku 19. storočia pozorujeme začiatky slovenskej svetskej drámy, ale už aj organizovaného a uvedomelého divadelného prejavu[10],
- národnoemancipačné pohyby dosiahli vrchol v revolučných rokoch 1848-1949, ale pripravovali sa omnoho skôr. Slovenskí študenti a tovariši na vandrovkách po Európe zistili, že divadlo sa nemusí hrávať iba v šľachtických sídlach a v „panskej" reči, ale že je normálne, keď človek vníma príbeh iného človeka v materinskom jazyku, ktorému najlepšie rozumie[11],
- autormi prvých významnejších dramatických prác na začiatku storočia boli Juraj Palkovič a Štefan Petruš,
- sústavnejšie a kontinuálne začiatky novodobej slovenskej dramatiky a divadla, ktoré už mali aj istý organizačný základ, sú späté s menom Jána Chalupku. Práve Chalupkovu hru *Kocúrkovo* uviedol zakladateľ a organizátor prvého slovenského divadelného súboru Gašpar Fejérpataky-Belopotocký v Liptovskom svätom Mikuláši v roku 1830. Bol to začiatok súvislého radu ochotníckych divadelných predstavení v reči zrozumitelnej ľudu[12] a aj začiatok novodobej slovenskej divadelnej kultúry,
- na divadelné aktivity Belopotockého v Liptovskom svätom Mikuláši nadviazali potom ďalšie slovenské mestá a mestečká[13],
- v štyridsiatych rokoch 19. storočia sa pridávali k národno obrodeneckému snaženiu aj príslušníci štúrovskej generácie, ktorí nazerali na divadelnú činnosť ako na súčasť svojho národnobuditeľského a ľudovýchovného programu. Štúrovská študujúca mládež spolupracovala aj s predstaviteľmi staršej buditeľskej inteligencie.
- repertoár vtedajších ochotníckych súborov sa skladal z českých hier, čiasočne aj z hier slovenských autorov, ale aj z prekladov významných diel svetovej dramatiky. Najčastejšie uvádzaným pôvodným autorom tohto obdobia bol Ján Chalupka. Okrem *Kocúrkova* hrávali ochotníci aj ďalšie jeho veselohry a hrašky, ktoré útočili na tienisté stránky vtedajšieho života, hlavne na zápecníctvo a odrodilstvo. Inými autormi v rokoch národného obrodenia boli Jakub Grajchmann, Mikuláš Štefan Ferienčík, Janko Matuška, Mikuláš Dohnány[14] a Viliam Paulíny-Tóth.

Udalosti tej doby
Začiatok 19. storočia - znamená zrod a vývin slovenskej svetskej dramatiky a slovenského ochotníckeho divadla.
Roku 1800 - vyšla tlačou fraška I. O. Palkoviča *Dva buchy a tri šuchy*, s ktorou sú späté začiatky slovenskej dramatickej spisby.
Roku 1816 - **s**a uskutočnilo vystúpenie prvej maďarskej divadelnej spoločnosti v Košiciach. Ním sa začala éra takmer výlučne maďarského divadla v tomto meste (až do 20. rokov 20. storočia).
Roku 1830, 22. augusta - v Liptovskom Mikuláši sa konalo predstavenie Chalúpkovho *Kocúrkova*, s ktorým sa viaže vznik slovenského ochotníckeho divadla.
Roku 1831 - v Trnave postavili Mestské divadlo.
Roku 1833 - v Košiciach založili na návrh V. Berzevicziho hereckú školu.
Z roku 1840 - pochádza prvý údaj o pôsobení českých bábkarov na území Slovenska.
Roku 1841 - v Banskej Bystrici otvorili budovu Mestského divadla (roku 1908 vyhorelo).
Roku 1841, 5. augusta - v Sobotišti založili divadelný spolok, tzv. Slovenské národné divadlo nitrianske, kde

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

s príslušníkmi štúrovskej generácie na čele s brezovským kaplánom Jozefom Miloslavom Hurbanom spolupracoval učiteľ a ľudovýchovný pracovník Samuel Jurkovič.
Roku 1843 - bol kodifikovaný slovenský spisovný jazyk.
Roku 1845 - začalo v Levoči pôsobiť „Súkromnie divadlo slovenských divadelných ochotníkov" pričinením štúrovských žiakov, ktorí po odvolaní Štúra z bratislavského lýcea protestne odišli do Levoče.
V rokoch 1845-1846 - vyvíjali v Levoči veľmi intenzívnu činnosť.

CENTRÁ OCHOTNÍCKEHO DIVADLA
Udalosti tej doby
Bezprostredne po revolučných rokoch 1848-1849 - nastal všeobecný útlm divadelnej aktivity. Divadlo sa v päťdesiatych rokoch 19. storočia hrávalo len sporadicky napríklad v Banskej Štiavnici, Brezne, Nemeckej Lupči či v Ratkovej.
Po páde Bachovho absolutizmu - mohli si slovenský národovci založiť v Martine Maticu slovenskú a zriadiť si tri gymnáziá so slovenským vyučovacím jazykom, čím sa vytvorili priaznivejšie podmienky aj pre rozmach divadelných aktivít. Divadelnými centrami tohto obdobia bol Martin, Liptovský Mikuláš a Revúca. Menšia divadelná aktivita bola na západnom Slovensku, na Orave a Horehroní. Najvýznamnejším dramatikom tohto obdobia bol Ján Palárik. Plodným dramatikom bol Jonáš Záborský, ale jeho dlhé a komplikované hry ochotníci neboli schopní zahrať a aj neskôr sa len zriedkavo a po radikálnych úpravách dostávali na javisko. Sporadicky uvádzaniu Záborského hrou je *Najdúch.*
Roku 1850 - v Liptovskom Mikuláši vzniklo z iniciatívy J. Kadavého, A. H. Krčméryho, K. Szerdaya a J. D. Makovického prvé detské ochotnícke divadlo.
Roku 1856 - sa narodil Ján Stražan - priekopník bábkového divadla na Slovensku.
Roku 1863 - Matica slovenská vypísala súťaž na pôvodné divadelné hry, tzv. *Dramatický súbeh Matice slovenskej*.
Roku 1865 - v Martine založili Augustové slávnosti, počas ktorých sa konali aj divadelné predstavenia.
Roku 1880 - J. Hanula namaľoval pre divadlo v Ružomberku oponu, ktorá patrí medzi najstaršie výtvarne stvárnené opony na Slovensku.
V rokoch 1884-1886 - v Bratislave stavali na mieste predchádzajúceho nové Mestské divadlo (dnes SND).
Roku 1886, 22. septembra - bolo premiérou opery F. Erkela *Bánk bán* otvorené Mestské divadlo v Bratislave (dnešné SND).
Roku 1889 - v Martine postavili z prostriedkov celonárodnej zbierky viacúčelovú budovu - Národný dom, v ktorom bola aj divadelná sála (dnes Martinské divadlo SNP).
Koncom 80. rokov - si získal centrálnu pozíciu v národnom divadelnom snažení Matrin, kde vyvíjal mimoriadne intenzívnu, umelecky hodnotnú a záslužnú činnosť ochotnícky divadelný súbor Slovenský spevokol. Tento súbor čiastočne suploval funkcie neexistujúceho profesionálneho národného divadla. Prispelo k tomu aj otvorenie tzv. Národného domu[15]. Slovenský spevokol v niektorých rokoch uviedol až päťdesiat titulov a jeho súbor bol schopný uvádzať aj náročný repertoár.
Koncom 19. storočia a v prvých rokoch 20. storočia - významnými a často hrávanými autormi boli najmä Ferko Urbánek, Jozef Gregor Tajovský, Jozef Hollý, Pavol Socháň, Vladimír Hurban Vladimírov. Javiskovo náročným dielom je veršovaná tragédia Pavla Országha Hviezdoslava *Herodes a Herodias.* Pokiaľ ide o bábkové divadlo, legendou tohto obdobia bol Ján Stražan a neskôr jeho syn Viliam.

PROFESIONÁLNE DIVADLO NA SLOVENSKU (1920-1938)
- po skončení prvej svetovej vojny, po vzniku Československej republiky, čo bol pre Slovákov aj akt národného oslobodenia, sústredili sa hlavné úsilia na divadelnom poli na založenie a udržiavanie profesionálneho divadla a na vytvorenie jeho umeleckého programu,
- založením Slovenského národného divadla poverili v roku 1919 vtedajšie vládne orgány Družstvo SND, na ktorého čele stál Vavro Šrobár, minister s plnou mocou pre správu Slovenska. Družstvo, ako majiteľ koncesie na divadelnú prevádzku na celom území Slovenska, uzatvorilo zmluvu s riaditeľom Východočeskej divadelnej spoločnosti Bedřichom Jeřábkom. Český divadelný súbor (presnejšie, boli to tri súbory: činohra, opera a balet) vybavený pomerne dobre materiálne i personálne začal v Bratislave pod hlavičkou Slovenského národného divadla pravidelnú prevádzku 1. marca 1920. Otváracím predstavením bola Smetanova opera Hubička. Profesionálny divadelný súbor uvádzal prevažnú časť svojho repertoáru po česky, lebo v tom čase ešte nebolo dosť slovenských hier, prekladov, hercov a spevákov. Slovenské hry hrané po slovensky sa na repertoári divadla vyskytovali len zriedkavo a navyše hrali v nich českí herci,
- prvé slovenské profesionálne činoherné predstavenie režíroval český režisér Vilém Táborský a boli to hry *Hriech* a *V službe* od J. G. Tajovského, *Hana* od Martina Rázusa, hra Vavra Šrobára (pod pseudonymom Ján Dvorský) *Z otroctva vekov* a *Sedliacka nevesta* od Pavla Socháňa. V sezóne 1921/1922 prišli do súboru prví

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

slovenskí herci: Andrej Bagar, Janko Borodáč, Oľga Borodáčová-Országová, Jozef Kello a Gašpar Arbet. Títo herci stali sa členmi druhej, zájazdovej scény SND známej pod názvom Marška. Zájazdový súbor s väčšinou českých hercov navštívil viacero slovenských miest, ktoré zažili prvé stretnutie so slovenským profesionálnym divadlom v čase, keď už okolité národy mali niekoľko desaťročí predtým vytvorené svoje národné divadlá,
- od sezóny 1923/1924 viedol SND skladateľ a dirigent Oskar Nedbal ako súkromný podnikateľ, neskôr Václav Jiřikovský a po tragickej smrti Oskara Nedbala roku 1931 prevzal SND opäť ako súkromný podnikateľ Antonín Drašar až do roku 1938. V rámci SND pôsobil činoherný, operný a baletný súbor a v repertoári mal aj známe diela dramatickej, operetnej, baletnej a opernej literatúry.
- významným činom bol v roku 1932 vznik slovenskej činohry vedenej režisérom Jankom Borodáčom, ktorá pôsobila paralelne s českou činohrou na čele s režisérom Viktorom Šulcom. V Košiciach pôsobila od roku 1924 s prestávkou v rokoch 1930-1937 ďalšia profesionálna scéna - Východoslovenské národné divadlo. Bol to v podstate tiež súbor zložený prevažne s českých hercov, ktorý uvádzali predstavenia (aj operné) väčšinou v češtine,
- po slovenskom vidieku ešte kočovala v týchto rokoch Divadelná spoločnosť Otakara Nováka[16] a koncom tridsiatych rokov krátky čas vyvíjal zájazdovú činnosť aj divadelný súbor Emílie Wágnerovej,
- zo slovenských dramatikov v týchto rokoch uvádzali hry Jána Palárika, Jozefa Gregora Tajovského, Ferka Urbánka, Ivana Stodolu a Miloša Gontka.

Udalosti tej doby

Roku 1920 - začalo svoju činnosť Slovenské národné divadlo v budove Mestského divadla Smetanovou operou *Hubička*.
V rokoch 1921-1922 - po slovensky a po slovenskom vidieku hral propagačný a činoherný súbor SND.
Roku 1924 - bola otvorená na Slovensku nová profesionál scéna - Východoslovenské národné divadlo.
Roku 1932 - vznikla slovenská činohra vedená režisérom Jankom Borodáčom.

DIVADLO V ROKOCH PRVEJ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (1939-1945)

Udalosti tej doby

Už roku 1938 - po získaní autonómie Slovenska v rámci Československej republiky, rozpustili v Slovenskom národnom divadle českú činohru mnoho českých hercov a spevákov odišlo zo Slovenska. Začal sa proces dôsledného poslovenčovania SND tak personálne, ako aj repertoárovo. Na programe divadla sa začali uvádzať dôsledne len po slovensky hrané tituly, čo sa v ešte vypuklejšej miere prejavilo po vzniku Slovenskej republiky, po 14. marci 1939.
Roku 1939 - podobný proces slovakizácie košického Východoslovenského národného divadla naštartoval riaditeľ Ferdinand Hoffman, ale po maďarskej okupácii Košíc divadlo zaniklo.
V tom čase - v SND už pôsobila pomerne silná a aj odborne dobre pripravená generácia slovenských divadelných umelcov. Na jej čele stáli dve umelecky vyhranené osobnosti: realista Janko Borodáč a s modernými divadelnými tendenciami oboznámený, invenčný režisér Ján Jamnický. Popri nich viacero predstavení naštudoval aj bývalý herec Ivan Lichard a k režijnej práci boli prizývaní aj Jozef Budský a v tom čase ešte herec Karol L. Zachar. Činoherný repertoár ovplyvňovali dvaja vzdelaní a rozhľadení dramaturgovia: Ferdinand Hoffman a Ján Sedlák. Repertoár SND sa orientoval na uvádzanie významných klasických diel svetovej dramatiky, na uvádzanie hier slovenských dramatikov a na uvádzanie významných diel súčasnej zahraničnej dramatickej tvorby. Zo slovenských dramatických autorov uvádzalo v týchto rokoch SND diela našich klasikov[17] a tiež diela žijúcich dramatikov[18]. SND v tomto období predstavovalo umelecky skonsolidovaný kolektív, schopný na vysokej inscenačnej úrovni uvádzať aj náročné diela domácej a svetovej dramatiky, ale aj opernej literatúry. V týchto rokoch herecký súbor popri osobnostiach ako Martin Gregor, Jozef Kello, Oľga Borodáčová, Hana Meličková, Andrej Bagar, Beta Poničanová a iní posilnili absolventi a poslucháči hereckého konzervatória: František Dibarbora, Mária Bancíková, Mikuláš Huba, František Zvarík, Július Pántik či Viliam Záborský.
V rokoch Slovenskej republiky - vznikli aj ďalšie tri slovenské profesionálne divadlá - v Nitre to bolo Slovenské ľudové divadlo, v Prešove Slovenské divadlo (1944) a Slovenské komorné divadlo v Martine[19]. Intenzívnu činnosť vyvíjalo ochotnícke divadlo, o ktoré sa staralo Ústredie slovenských ochotníckych divadiel (ÚSOD) v Martine pod patronátom Matice slovenskej.

DIVADLO OD KONCA 2. SVETOVEJ VOJNY PO OBDOBIE NORMALIZÁCIE (1945-1970)

Udalosti tej doby

V prvých povojnových rokoch
- v oblasti divadelníctva už bolo na čo nadväzovať,
- prvým povojnovým riaditeľom SND bol Andrej Bagar a šéfom činohry Jozef Budský. Prvým povojnovým

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

dramaturgom v SND bol literárny vedec Jozef Felix,
- k dramatickým autorom, ktorých v povojnových rokoch v divadlách uvádzali, pribudli Štefan Králik, Peter Karvaš, Leopold Lahola, Ľubomír Svrček, Juraj Váh, Ladislav Luknár, Ján Skalka,
- ako výrazná režisérska osobnosť sa v tomto období začal formovať Jozef Budský a popri ňom Karol L. Zachar. Režíroval aj Ivan Lichard, neskôr Tibor Rakovský,
- divadlu v Košiciach vtlačil výraznú pečať jeho umelecký šéf Janko Borodáč,
- v Martinskom divadle bol určujúcou osobnosťou František Kudláč,
- repertoár v prvých povojnových rokoch bol otvorený svetu, čo súviselo aj s demokratickým charakterom tohto obdobia. V týchto rokoch sa začína aj úspešná scénografická práca Ladislava Vychodila, ktorá trvala viac ako štyridsať rokov, prekročila hranice Slovenska a získala veľa medzinárodných ocenení,
- úspechy zaznamenala aj slovenská operná a baletná tvorba. Z operných skladateľov sa často uvádzali diela Eugena Suchoňa, Jána Cikkera, Šimona Jurovského a Tibora Andrašovana. Operné a baletné umenie, najmä v inscenačnej podobe, má odvtedy európsky štandard.
Roku 1945, 3. júla - bolo prijaté nariadenie Slovenskej národnej rady o poštátnení Slovenského národného divadla v Bratislave, Východoslovenského národného divadla v Košiciach[20] a Slovenského komorného divadla v Martine[21]. Divadlo v Prešove aj v nových pomeroch pracovalo na družstevnom základe.
Roku 1946 - ešte založili Novú scénu Národného divadla.
Po februárových udalostiach roku 1948
- sa situácia v organizačnom uspôsobení, no najmä v ideologickom usmerňovaní divadelnej práce sa dosť výrazne zmenila. Na jednej strane sa slovenské divadelníctvo, pokiaľ ide o počet nových divadiel a súborov, rozmáhalo, na druhej strane však bolo zapojené do tzv. ideovej prestavby spoločnosti a spoločenského vedomia, keď vzorom bol Sovietsky zväz. Oficiálne orgány tlačili divadlá do propagandistickej a agitačnej práce, repertoár bol pod prísnym dohľadom a dramaturgia sa stala v podstate ideologickým usmerňovaním divadelnej praxe,
- okrem päťsúborového Dedinského divadla vznikli nové divadlá v Nitre, Zvolene, Považskej Bystrici[22], ako aj maďarské divadlo v Komárne[23]. V Prešove vzniklo Ukrajinské národné divadlo. V piatich slovenských mestách[24] vznikli profesionálne bábkové divadlá,
- popri činoherných divadlách začal v Bratislave na Novej scéne pôsobiť operetný[25] súbor, v Bratislave, Košiciach a Banskej Bystrici pôsobia aj operné a baletné súbory.
Roku 1949, 9. júna - v Bratislave bola zriadená VŠMU a VŠVU.
Roku 1950 - bolo v Žiline založené prvé profesionálne bábkové divadlo na Slovensku.
V druhej polovici 60. rokov - v spoločnosti došlo k odmäku a značnej liberalizácii, čo sa prejavilo tak v repertoárovej, ako aj inscenačnej zložke nášho divadelníctva. Významné inscenačné činy vznikli pod režijným vedením Jozefa Budského, Jozefa Palku, Karola L. Zachara, Tibora Rakovského, Pavla Haspru, Ota Katušu, Miloša Pietora, Ivana Petrovického, Vladimíra Strniska a ďalších. Pozoruhodnými réžiami upozornil na seba Peter Opálený, Peter Mikulík a Ľubomír Vajdička. Na ochotníckej báze dosahoval pozoruhodné úspechy profesionálny herec vtedy ešte nitrianskeho divadla Jozef Bednárik. V závere tohto obdobia vzniklo v Bratislave aj moderné a svieže, invenčné a novátorské Divadlo Na korze. V Bratislave pôsobilo ešte Divadlo poézie, Pantomimický súbor Milana Sládka a Eduarda Žlábka, Divadlo Lasicu a Satinského, kabaretné divadlo so satirickými ambíciami Tatra revue a Radošínske naivné divadlo, ktoré je v podstate autorským divadlom Stanislava Štepku, ktorého pravdepodobne najznámejšou herečkou bola Katarína Kolníková. Najvýznamnejšími a v divadlách najfrekventovanejšími autormi boli Peter Karvaš a Ivan Bukovčan. Sporadicky divadlá uvádzali aj hry Juraja Váha, Štefana Králika, Ľubomíra Smrčka, Jána Skalku a iní. V týchto rokoch sa v SND sformovala silná herecká generácia, ktorú tvorili napr. Gustáv Valach, Viliam Záborský, Mária Kráľovičová, Július Pántik, Mikuláš Huba, Ctibor Filčík, František Zvarík, František Dibarbora, Ladislav Chudík, Karol Machata, Jozef Króner, Štefan Kvietik, Eva Kristínová, Zdena Grúberová, Eva Krížiková a ďalší. Najvýraznejšími scénografickými osobnosťami v povojnových dejinách slovenského divadla boli Martin Brezina a Ladislav Vychodil. Autormi scénických návrhov boli aj známi maliari napr. Ľudovít Fulla či Ján Mudroch.
Roku 1957, 1. marca - sa prvým samostatným bábkovým divadlom na Slovensku stalo Štátne bábkové divadlo v Bratislave[26].
Roku 1963 - vzniklo Radošinske naivné divadlo. Divadlo preslávili také osobnosti ako Stanislav Štepka a Milan Markovič.
Roku 1968 - v rámci Divadelného štúdia na Sedlárskej ulici v Bratislave začal pôsobiť divadelný súbor Divadlo Lasicu a Satinského.

DIVADLO V ROKOCH NORMALIZÁCIE (1970-1989)
- sedemdesiate a osemdesiate roky 20. storočia[27] v istom zmysle evokovali roky päťdesiate, najmä pokiaľ ide

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

o ideologizovanie divadelnej produkcie. Napriek tomu aj v tomto období vzniklo niekoľko podnetných inscenácií pod režijným vedením Jozefa Budského, Miloša Pietora, Pavla Haspru, Vladimíra Strniska, Petra Mikulíka, Ivana Petrovického, Ľubomíra Vajdičku a neskôr Jozefa Bednárika, Blaha Uhlára, Romana Poláka neskôr aj Juraja Nvotu,
- oficiálne orgány zrušili činnosť progresívneho Divadla Na korze, k satire inklinujúcu Tatra revue a Divadlo poézie pričlenili k Novej scéne,
- najčastejšie uvádzanými dramatikmi tohto obdobia boli Ján Solovič, Osvald Záhradník a popri nich Peter Kováčik, Štefan Sokol, Ľubomír Feldek, Mikuláš Kočan a v tom čase začínajúci Karol Horák, neskôr Andrej Ferko, Ondrej Šulaj, Jana Kákošová a ďalší,
- staršiu a strednú hereckú generáciu posilnila mladšia herecká generácia, ktorá vo viacerých pozoruhodných inscenáciách týchto rokov upozornila na svoj talent. Patrili medzi nich:. Leopold Haverl, Ivan Rajniak, Emília Vášáryová, Božidara Turzonovová, Juraj Slezáček, Jozef Adamovič, Michal Dočolomanský, Dušan Jamrich, Emil Horváth, Dušan Tarageľ, Soňa Valentová, Anna Javorková,
- dramaturgicky aj inscenačne najvýznamnejšie úspechy v tom čase zaznamenávalo slovenské ochotnícke divadelníctvo, s ktorým spolupracovala plejáda profesionálnych divadelníkov, spomedzi ktorých najvýraznejšiu pečať originality vtlačil ochotníckym inscenáciám Peter Scherhaufer a scénograf Jozef Ciller. Ochotnícke divadelníctvo mohlo dosahovať tieto úspechy aj preto, lebo bolo čiastočne mimo kontroly oficiálnych ideologických a straníckych centier. Najvýznamnejšie celoslovenské ochotnícke prehliadky boli pravidelne raz v roku v Šuranoch, Liptovskom Mikuláši, Spišskej Novej Vsi, Čadci[28] a v Martine[29].

SLOVENSKĚ DIVADLO PO „ZAMATOVEJ“ REVOLÚCII (1989-)
- po zmene spoločenských a politických pomerov v roku 1989 dostali sa aj slovenské divadlá do novej situácie. Získali úplnú voľnosť pri výbere dramatických predlôh, ako aj ich inscenačnom stvárnení,
- divadlá sú však nútené svoju činnosť ekonomizovať, čo má neraz vplyv aj na repertoár. Uvádzajú sa vo väčšej miere tituly, ktoré majú predpoklad, že budú divácky príťažlivé. Vznikajú nové divadelné zoskupenia už bez štátnej dotácie. Tak vznikli niektoré alternatívne divadelné súbory, napríklad v Bratislave Stoka alebo Gunagu, ale aj nové divadelné priestory, v ktorých už nepôsobí stabilný súbor - napríklad Štúdio L+S, West, Divadlo a.h. Mestské divadlo alebo Aréna. Sieť profesionálnych divadiel zostala v podstate zachovaná, ibaže viaceré prešli pod správu vyšších územných celkov[30] alebo miest[31],
- v repertoárovej politike slovenské profesionálne divadlá značne obmedzili uvádzanie hier domácich autorov a orientovali sa na dramatické texty zahraničných, najmä západných dramatikov poväčšine s komerčnými ambíciami. Upadla aj inscenačná úroveň uvádzaných predstavení. Z režisérov tohto obdobia preukazoval značnú invenciu najmä Jozef Bednárik naštudovaním viacerých zahraničných, ale aj domácich muzikálov a operných inscenácií[32]. Z režisérov mladšej a najmladšej generácie upozornili na seba Matúš Oľha, Eduard Gürtler, Dodo Gombár, Michal Babiak, Martin Čičvák a Svätozár Sprušanský. Zo staršej a strednej generácie režírujú v tomto období Pavol Haspra, Peter Mikulík, Ľubomír Vajdička, Vladimír Strnisko, Roman Polák, Ján Sládeček, Miroslav Košický a iní,
- na teritóriu pôvodnej slovenskej drámy zaznamenali sme v týchto rokoch aj nové mená. V štýle autorského divadla[33] píšu a uvádzajú svoje hry už z predchádzajúcich rokov známi Stanislav Štepka[34], pomerne plodný Viliam Klimáček[35], Blahoslav Uhlár[36]. Viacero hier napísali v tomto období aj Silvester Lavrík, v dramatických súťažiach úspešný Pavol Janík a aj profesionálnym divadlom uvedený, no najmä úspešný rozhlasový autor Laco Kerata. Hru Evy Mality-Fraňovej *Krcheň nesmrteľný* uviedli dve divadlá[37]. Z dramatikov staršej generácie píšu Osvald Záhradník, Ján Solovič, Peter Kováčik, Štefan Sokol, Mikuláš Kočan, Karol Horák, Mišo Kováč Adamov a iní. Profesionálne divadlá však o uvádzanie nových pôvodných hier prejavujú minimálny záujem,
- slovenské divadelníctvo má dobrý zvuk aj v zahraničí, kam mnohé súbory chodia pravidelne na zájazdy či festivaly. Mimoriadny úspech majú slovenské divadlá pri vystúpeniach v Čechách[38].

Udalosti tej doby

Po roku 1992 - sa na Slovensku stala populárnou pätica humoristov: Rasťo Piško, Miroslav Noga, Štefan Skrúcaný, Jaroslav Filip, Stanislav Radič.

Známymi slovenskými hercami boli a sú: Kolínska Zora, Kotršová Naďa, Krajíček Ivan, Valach Gustáv, Turzonovová Božidara, Zednikovič Marián.

[1] Vtedajší bojovníci a lovci si dodávali odvahu znázorňovaním úspešného súboja s nepriateľom alebo obávaným zvieraťom.

[2] Slovanský stredoveký potulný spevák, tanečník, hudobník, artista, rozprávač alebo mím.

[3] Komenský školské hry aj písal.

[4] Kde pôsobili ako kňazi alebo učitelia.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

[5] Najznámejšími divadelnými textami Pavla Kyrmezera je *Komédia česká o bohatci a Lazarovi* (1566) a *Komédia nová o vdově* (1573). Slovenský dramatik Juraj Tesák Mošovský zobrazil vtedajšiu súčasnosť v hre *Ruth* (1604).
[6] Centrom jezuitského a piaristického rádu bola Trnava, kde v roku 1636 založili aj univerzitu.
[7] Komická spevohra.
[8] Pri Michalskej veži v tom čase postavili drevenú divadelnú budovu a činohru hrávali v podnes stojacom dome na Zelenej ulici.
[9] Keď Jozef II. zrušil jezuitskú reholu.
[10] Pre mnohé európske národy bolo 19. storočie obdobím prebudenia.
[11] Odtiaľ už nebolo ďaleko k poznaniu, že divadlo môže byť veľmi užitočným prostriedkom aj národného prebudenia.
[12] Používala sa slovakizovaná čeština.
[13] Táto divadelná aktivita, ktorá sa rozvíjala na ochotníckom základe až do roku 1918, vytvárala najvlastnejší predmet slovenských divadelných dejín v období národného obrodenia.
[14] Je autorom prvého moderného odborného traktátu o divadelnej tvorbe v práci *Slovo o dramate slovenskom*.
[15] Oficiálny názov mal Dom.
[16] Istý čas pod názvom Vidiecky súbor SND.
[17] Ján Palárik, Jonáš Záborský, Jozef Gregor Tajovský.
[18] Ivan Stodola, Július Barč-Ivan, Štefan Králik, Ján Poničan, Mária Rázusová-Martáková a Peter Zvon. [19] Z neho sa počas SNP sformovalo pod vedením Andreja Bagara Frontové divadlo.
[20] Neskôr malo názov Štátne divadlo.
[21] To sa neskôr premenovalo na Armádne divadlo a ešte neskôr na Divadlo SNP, v súčasnosti sa divadlo vrátilo k svojmu pôvodnému názvu: Slovenské komorné divadlo.
[22] Divadlo sa neskôr presídlilo do Žiliny.
[23] V tomto meste sa usadil jeden zo súborov Dedinského divadla, ktorý uvádzal predstavenia v jazyku maďarskej národnostnej menšiny.
[24] Bratislava, Nitra, Banská Bystrica, Žilina a Košice.
[25] Neskôr muzikálový.
[26] Dnes Bratislavské bábkové divadlo na Dunajskej ulici 36.
[27] Všeobecne charakterizované ako roky normalizácie po vpáde vojsk Varšavskej dohody do ČSSR.
[28] Palárikova Raková.
[29] Scénická žatva, na ktorej vystúpili víťazi všetkých celoslovenských prehliadok.
[30] Nitra, Martin, Zvolen, Komárno, Prešov, Spišská Nová Ves.
[31] Napríklad divadlo v Žiline či Rožňave.
[32] Miesta naštudovania: Nová scéna, SND, DAB Nitra, ND Praha.
[33] S vlastným súborom.
[34] Pre Radošinské naivné divadlo.
[35] Pre divadlo Gunagu.
[36] Pre divadlo Stoka.
[37] Martin a SND.
[38] S produkciou slovenských divadiel dalo sa do roku 1998 oboznámiť na celoslovenských prehliadkach a festivaloch ako Májová divadelná Nitra, Festival inscenácií slovenských hier, Divadlo dnešku, Bábkarská Bystrica či Divadelná mladosť. Známa ochotnícka bilančná prehliadka je stále Scénická žatva v Martine a z festivalov, ktoré pretrvali, organizujú sa ešte Zámocké hry zvolenské a Divadelná Nitra. Na festivaloch sa zúčastňujú aj súbory zo zahraničia. Pôvodnú tvorbu podporuje anonymná súťaž, ktorú vypisuje Divadelný ústav, pričom víťaznú hru uvedie profesionálne divadlo - doteraz martinské Slovenské komorné divadlo.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania